UN ENTOMOLOG ROMÂN SUB REGIM COMUNIST: ANATOLII G. PODDUBNÂI (1934–1986)

A ROMANIAN ENTOMOLOGY UNDER THE COMMUNIST REGIME: ANATOLII G. PODDUBNAI (1934–1986)

CZU: 929:595.7-051(478) **https://doi.org/10.59295/spd2025u.13**

Asea M. TIMUŞ
ORCID: 0009-0008-0031-6546
E-mail: asea_timus@yahoo.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova

Summary. *The paper presents biographical data about Anatolii G. Poddubnâi, teaching staff at the State University of Chisinau between September 27, 1961 and January 28, 1986, who started his work as a laboratory assistant, advanced as an assistant, then senior lecturer and university lecturer (docent). Simultaneously with the university didactic load, he also held the position of vice-dean, extra didactic scientific researcher by cumulation, scientific director of doctorates and competitor aspiring for the title of doctor habilitate in entomological sciences. He was the author of more than 50 scientific and science popularization articles, five methodical guidelines developed in Russian and Romanian languages, four monographs and four brochures popularizing entomological science.*

Keywords: *Anatolii G. Poddubnâi, Chisinau State University, entomologist, RSSM.*

INTRODUCERE

Anatolii G. Poddubnâi a fost unul din cadrele didactice din perioada sovietică de la Universitatea de Stat din Chişinău (infra: USC), în prezent Universitatea de Stat din Moldova (infra: USM), Facultatea de Biologie și Pedologie, Catedra zoologia animalelor nevertebrate. A fost responsabil de disciplinele „Zoologia animalelor nevertebrate", „Entomologia generală", „Entomologia aplicativă", „Entomolgia agricolă" și „Metode biologice de combatere a dăunătorilor plantelor" cu predare în limba română (numită în epocă, impropriu, moldovenească) și rusă, care a trăit puțin, dar a realizat mai multe proiecte științifice și didactice de succes. Biografia lui însă nu a fost publicată până în prezent, dar este bogată și importantă pentru domeniul istoriei ştiinţei, de aceea merită a fi expusă comunității științifice și publice, fiindcă exemplul lui de cercetător științific și conferențiar nu se va diminua niciodată, inclusiv valoarea informațiilor publicate despre unele insecte din fauna Republicii Moldova.

Biografia lui A.G. Poddubnâi este întocmită pe baza a două dosare din arhivele Academiei de Științe a Moldovei (infra: AAŞM), [1] și a USM (infra: AUSM) [2], completate cu informații din surse disponibile în biblioteci și on-line.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Originea și creștinarea. Anatolii G. Poddubnâi s-a născut la 26 noiembrie 1934 în familia lui Gavril și Eudochia din satul Drăgănești. Formula „țăran-moldovean" este indicată în autobiografia din 9 mai 1961 [1, f. 6], întocmită la angajarea ca laborant la USC și, probabil, a subliniat aspectul din cauza numelui de familie de origine slavă. Satul Drăgănești și în perioada interbelică făcea parte din județul Bălți [3, p. 235-238], în cea sovietică din raionul Lazo și în prezent din raionul Sângerei.

Școala primară. Despre clasele primare a evitat să scrie în autobiografii, accentuând în cea pentru Institutul de Biologie [1, f. 5], că a frecventat clasa întâia după „eliberarea Moldovei", dar fără a indica anul. În autobiografia pentru USC, a precizat că a învățat la școală din 1945, respectiv vârsta lui corespundea cu 11 ani. Aceasta era o practică des întâlnită în epocă, în contextul schimbărilor de regim politic, atunci când copiii au fost nevoiți să frecventeze în mod repetat anumite clase.

Student la USC. În anii 1954–1959 a fost student la Facultatea de Pedologie și Biologie a USC și a absolvit-o cu calificativul „biolog-zoolog, învățător de biologie și chimie în școala medie" [2, f. 7]. Facultatea nu a absolvit-o cu mențiune, dar printr-o adeverință a obținut dreptul de „liberă alegere" [1, f. 8], specificându-se că bursa lunară de 290 de rubele nu a primit-o.

Angajarea primară la Institutul de Biologie. „Libera angajare" de la USC, A.G. Poddubâi, a aplicat-o pentru a se încadra în detașamentul de expediții în calitate de colector pe un termen de trei luni (1 august – 1 noiembrie 1959), organizat de Laboratorul de zoologia nevertebratelor al Institutului de Biologie, din subordinea Filialei Moldovenești a Academiei de Științe din URSS [5, p. 32-102]. Includerea în aria de cercetare era la unison cu amplu proces de instituționalizare a științei academice în Moldova sovietică [4, p. 16-22]. Termenul de angajare a lui A.G. Poddubâi s-a prelungit pentru încă o lună, sau din 4 noiembrie până în 4 decembrie 1959, după care a fost transferat în calitate de laborant interimar, sau din 10 februarie până în 20 mai 1960. Șef de laborator era academicianul I.I. Prinț și probabil au apărut divergențe, fiindcă Poddubnâi s-a transferat în interiorul instituției, sau în Laboratorul de zoologie a vertebratelor, grupa ihtiologică, în aceeași calitate de laborant, dar deja cu statut de permanent (20 mai 1960 – 26 septembrie 1961). Ulterior a demisionat pentru a se angaja la USC [1, 4-7].

Angajarea secundară la USC. La USC a avut succes pentru a evolua, astfel din postul de laborant s-a „ridicat" până la conferențiar universitar, iar unele detalii se expun cronologic: laborant la Catedra de zoologia animalelor nevertebrate din 27 septembrie 1961 prin ordin, cu salariul de 74 ruble [2, f. 1 și 11]; asistent din 1 septembrie prin ordin 1962 [2, f. 9], iar din 27 iunie 1964 prin concurs, cu salariul de 105 ruble [2, f. 26].

Transferul a fost argumentat astfel: „*Laborantul Poddubnâi în acest an a susținut două examene pentru studiile doctorale, a început cercetarea științifică și obținut aptitudini pentru desfășurarea lucrărilor practice de laborator; este responsabil de cursul Zoologia animalelor nevertebrate în moldovenește*". Cu referință la curs completez din

propria experiență că, asistenții nu aveau dreptul să susțină cursuri universitare, dar A.G. Poddubnâi fiind bilingv nativ (româna și rusa) a fost excepție. În cererea sa din 2 septembrie 1963, el a argumentat că: „Din necesitatea citirii cursului de „Zoologia animalelor nevertebrate" în limba moldovenească pentru studenții de la Secția de biologie anul I, rog să fiu rechemat din concediu, iar zilele omise să-mi fie acordate la iarnă" [2, f.21]. Astfel, în doi ani a avansat de la lucrările practice de laborator la predarea unui curs universitar. Peste alți doi ani, sau în 27 iunie 1964, a susținut concursul de asistent pe cinci ani și după confirmarea titlului științific de candidat în științe biologice / doctor și primit diploma de la Comisia Superioară de Atestare din Moscova [2, f.53] i s-a majorat salariul de 200 ruble [2, f. 26].

A urmat postul de lector superior din 3 februarie 1968 prin ordin, și acesta a avut loc prin demersul profesorului V.L. Grimalski, șeful Catedrei de zoologie, pe numele rectorului cu rugămintea ca A.G. Poddubnâi să fie transferat din asistent în lector superior [2, f. 26]. Argumentele lui fiind: „*Poddubnâi citește de sinestătător cursul Zoologia nevertebratelor; a publicat 12 lucrări științifice; desfășoară o activitate socială extinsă; în martie curent va susține disertația de candidat*[1]*; lectorul superior V. Cepurnova a avansat ca docent interimar și postul este vacant*". L-a demers a fost anexată o caracteristică pozitivă semnată de decan, secretarul biroului de partid și președintele sindicatelor [2, f. 59-60].

Studiile doctorale. Teza de doctorat a desfășurat-o cu statut de „aspirant la corespondență" în cadrul Institutului de Zoologie al AȘ a RSSM, pe un subiect de interes teoretic și practic valabil oricând: „Psilidele[2] dendrofile din Moldova și importanța lor economică", îndrumător științific B.V. Vereșciaghin [7, p. 171-208]. Cercetările științifice, oficial, le-a început în 1962, însă înmatriculat a fost din 1963, anul fiind indicat în Raportul de stagiar, iar teza a susținut-o în Consiliul științific de la USC în 13 martie 1968. Confirmarea de la Comisia Superioară de Atestare din Moscova, timp de doar o lună și jumătate, sau în 26 aprilie 1968, o consider un record pozitiv pentru A.G. Poddubnâi, alții obținând-o în cca un an [2, f.53].

„Balansarea" lui A.G. Poddubnâi între USC și Institutul de Zoologie al AȘ RSSM în perioadele 1959–1963 și 1967–1983, a fost cu adevărat ştiinţifică din partea savantului, fiindcă a continuat și după decesul lui. Dovada se află în publicarea post-mortem, 28 ianuarie 1989, a tezei de doctor habilitat cu statut de monografie, sub redacția lui B.V. Vereșciaghin și cu denumirea tradusă din rusă „Psilidele din sud-vestul părții europene a URSS" [6].

Docent / conferențiar universitar. După șapte luni ca lector superior au urmat patru concursuri la postul de conferențiar universitar, după cum urmează: din 13 septembrie 1968 interimar și confirmat din 4 februarie 1970; din 14 septembrie 1973 prin concursul doi [2, f. 89]; din 4 noiembrie 1978 concursul trei [2, f. 116-117]; din 29 de-

[1] În perioada sovietică teza se numea disertație.

[2] Psilidele este denumirea științifică a unor insecte cu denumirea populară de puricii meliferi, cel mai cunoscut fiind al părului – *Psylla pyricola.*

cembrie 1983 concursul patru [2, f. 161-176]. Majorarea de salar a fost: de la 280 [2, f. 61 și 71] până la 320 de ruble, acumulând zece ani vechime de muncă [2, f. 82]. Tot în acest timp a susținut teza în științe biologice și obținut diploma de docent de la Comisia Superioară de Atestare din Moscova în 7 aprilie 1970 [2, f. 70].

Prodecan la Facultatea de Biologie și Pedologie. Avansarea, într-un fel, în regim de urgență în 1968 a lui A.G. Poddubnâi, a fost necesară pentru că era potrivit și într-un post administrativ nu doar didactic, și anume ca prodecan. Postul l-a deținut șase ani (2 decembrie 1969 – 19 decembrie 1975) și a demisionat pe motiv medical [2, f. 107]. Demisionarea a fost confirmată prin ordinul Ministerului Învăţământului Public din RSSM (MHO MCCP), cu menționarea „Poddubnâi A.G. i se anunță MULȚUMIRI pentru munca rodnică multianuală”.

Stagiu la Institutul de Zoologie și Fiziologie al AȘ a RSSM Studiile pentru studiile postdoctorale. A continuat studiile post doctorale, pe care le-a desfășurat în mai multe etape: un stagiu de trei luni (15 februarie – 15 mai 1979) la instituția *Alma Mater* secundară [2, f. 119-121] și depunerea unui raport despre cercetările științifice realizate [2, f. 130-133]; s-a transferat ca cercetător științific superior la început pe un an [2, f. 140-143], apoi prelungit pe doi ani (31 decembrie 1981 – 30 decembrie 1982). Pentru aceasta a obținut trei acceptări, și anume de la: Catedra de zoologie, Consiliul Facultății de Biologie și Pedologie și Senatul USC. Cererea a fost însoțită de alte două acte: Lista lucrărilor științifice (71 de titluri) și Planul cercetărilor științifice pe tema „Psilidele din Moldova” [2, f. 153-155]. Cu toate înlesnirile programului de cercetare științifică, A.G. Poddubnîu nu a reușit să susțină habilitatul în termenul indicat în plan – decembrie, 1982. Astfel, din nou a solicitat transferul prin cumul în postul extra didactic la «НИО» / Organizația de Cercetări Științifice din subordinea USC, conform contractului economic pe tema nr. 6-83 („х/д темы») [2, f. 183-186]. La început a fost angajat doar pentru o lună (30 noiembrie – 31 decembrie 1984), apoi prelungit pe un an (2 ianuarie 1985 – 31 decembrie 1985).

Conducător științific de doctorate. În 1979, A.G. Poddubnâi, a obținut dreptul de a fi el conducător științific în cadrul USC, specializarea 03.00.08 „Zoologia” [2, f. 127]. Din „Raportul de stagiar” din 1979 s-a aflat numele a celor cinci doctoranzi, ei fiind: Dumbuia Kumandian (Republica Populară Guinea); Peter Rihter (Republica Populară Germană); V.S. Lazarev și E.T. Verlan (fără informații); V.V. Derjanschi (RSSM, Institutul de Zoologie).

Disciplinele predate. Disciplinele din norma didactică au fost: cursul „Zoologia nevertebratelor” – în limba moldovenească /română și rusă, anul I; cursul „Entomologia generală” – anul III, specializarea „Zoologie”; cursul „Entomologia particulară” – anul V, specializarea „Zoologie”; cursul „Metode biologice de combatere a dăunătorilor plantelor” – anul V, specializarea „Protecția mediului”; Lucrările practice de laborator la „Zoologia nevertebratelor”, anul I, grupa I; Practica didactică extinsă la anul IV, specializarea „Entomologie” și „Protecția mediului”; Conducător la practica didactică la „Zoologia nevertebratelor”, anul I și la practica de producere la „Zoologia nevertebratelor”, anul III și IV, specializarea „Entomologie”;

Alte activități universitare. Participant la organizarea olimpiadelor școlare la disciplina „Biologie”; decan de an (curator) al unei grupe de studenți; lecția publică pentru Societatea „Znanie” / „Știința” pe tema: „Insecte rare și pe cale de dispariție” (1983); lecții publice cu elevii, studenții, colhoznicii, specialiștii din protecția plantelor (peste 30 de lecții și discuții); membru al colegiului de redacție și secretar la volumul interuniversitar „Probleme din biologie și protecția mediului”; colaborarea cu cele două catedre de zoologie, de la USC și Institutul Pedagogic din Tiraspol; conducător științific la 42 teze de an și 21 de licență, dintre care trei erau cetățeni străini, 19 au obținut calificativul „eminent” și 2 „bine”; a pregătit 10 studenți cu referate pentru concursul „*Cea mai bună lucrare studențească*”. Studenta din Republica Democratică Germană – H. Peliman, a participat și la un concurs unional.

Publicații universitare. Din punctul III: „Activitatea de cercetare științifică”, Poddubnâi a menționat că s-au întocmit programe complexe și hărți tehnologice la toate disciplinele teoretice; s-au înnoit materialele didactice (tabele, diapozitive, preparate muzeale); s-au elaborat din nou, sau procurat, tabele colore pentru temele principale din cursurile de specializare „Entomologia particulară” și „Metode biologice de combatere a dăunătorilor plantelor”.

Participări la evenimente extra RSSM. A.G. Poddubnâi a participat la cinci simpozioane și conferințe extra RSSM: în 1963, la Moscova; în 1977 și 1979, la Leningrad, la simpozionul internațional „Entomofauna Europei Centrale”; în 1979, la Vilnius, la cel de-al VIII-lea Congres al Societății Unionale Entomologice; în 1980, la Minsk, la cel de-al II-lea Simpozion Unional. Suplimentar despre A.G. Poddubnâi este de menționat că în 1956 el a fost „un pioner al desțelinării”, în original «является первоцелинником» (regiunea Altai), informați din „Petiți” pentru decorarea lui A.G. Poddubnâi la împlinirea vârstei de 50 de ani și 25 de ani activitate didactică, cercetare și socială [2, f. 179-180].

Aprecieri profesionale. În cei 24,4 ani de activitate la USC (27 septembrie 1961 – 28 ianuarie 1986) și doi la Institutul de Biologie, în total cu puțin peste 26 de ani, a fost menţionat cu: „Mulțumire” (*Благодарность*) de „Ziua Muncii” [2, f. 24]; „Mulțumire” cu ocazia celor 25 de ani de la înființarea USC [2, f. 76]; „Mulțumire” pentru organizarea și desfășurarea conferințelor teoretice, olimpiadelor la disciplinele de Istorie, Matematică, Fizică, Chimie și Biologie [2, f. 84]; „Diplomă de onoare” de la Ministerul Învățământului Public al RSSM [2, f. 91]; „Diploma de onoare” de la Ministerul Învățământului Superior și Mediu de Specialitate al RSSM [2, f. 177-182]; învingător la întrecerea socialistă pe anul 1976, 1980 și 1983; inclus în „Cartea de onoare a USC”; diploma și insigna de la Ministerul Învățământului din Republica Democratică Germană; medalia „Pentru munca conștiincioasă și comemorarea celor 100 de ani de la nașterea lui V.I. Lenin” (1970);

Alte informații în context preluate din prezentarea decanatului pentru a fi decorat cu „Diploma de onoare din partea Ministerul Învățământului Superior și Mediu de Specialitate al RSSM: „*După susținerea ultimului concurs de conferențiar universitar (1983), A.G. Poddubnâi a fost responsabil de o norma didactică completă la catedră și respecta*

obligațiile de cercetător științific prin cumul extra didactic". În paralel executa activitatea planificată pentru conducător științific cu doctoranzii, depunea efort pentru a definitiva teza lui de habilitat, silențios depășea obstacolele emoționale din calea susținerii habilitatului. Toate acestea l-au dus la decimarea finală a funcționalității fiziologice și în 28 ianuarie 1986 a decedat [2, f. 190-191]. Avea vârsta de numai 51,2 ani, respectiv s-a trecut din viață și mai tânăr decât Ion Creangă, care a decedat la 53 de ani fără două luni, „măcinat" și el de prea multe probleme din viața socială și didactică.

Mi-am permis să-l compar pe A.G. Poddubnâi cu învățătorul, povestitorul și scriitorul Ion Creangă, fiindcă doctorul în științe biologice și conferențiarul de la USC din perioada sovietică, a fost unicul entomolog român care a scris și în moldovenește / românește nu doar pentru studenți și savanți, dar și pentru elevi, adică copii, spre exemplu cărțile: „*Prietena noastră furnică*" (1980); „*Limbaj în lumea cuvântătoarelor* (1983); „*În lumea termitelor*" (1983) [8]. Articolele au fost: „*Imperativul conştiinţei şi natura*" (1978, „Învăţământul public"); „În lumea insectelor" (1980, ziarul pentru copii şi tineret „Scânteia leninistă"); „Insecte rare și pe cale de dispariție" (1983, lecție publică la Societatea „Știința").

CONCLUZII

Jalonul profesional a lui A.G. Poddubnâi la USC, a avut loc din 27 septembrie 1961, fiind angajat ca laborant, ulterior avansat ca asistent, lector superior și conferențiar universitar. Concomitent cu norma didactică universitară a deținut șase ani și funcția de prodecan, cercetător științific extra didactic prin cumul, conducător științific de doctorate, competitor științific aspirând la titlul de doctor habilitat. A fost autor de lucrări științifice, îndrumătoare metodice, monografii și broșuri de popularizare a științei entomologice. Din cauza decesului prematur toată evoluția lui didactică, administrativă, științifică și socială s-a sfârșit în 28 ianuarie 1986.

Despre opera entomologică a lui A.G. Poddubnâi menționăm că va rămâne mereu valabilă, fiindcă cercetările fundamentale despre psilide s-au publicat post-mortem sub formă de monografie întitulată „Psilidele (*Homoptera, Psylloidea*) din sud-vestul european al URSS". Totodată articolele și cărțile de popularizare a științei entomologice – „Prietena noastră furnică", „Limbaj în lumea necuvântătoarelor", „În lumea termitelor", sunt irepetabile și fac parte din patrimoniul național științific al Republicii Moldova.

REFERINȚE:

1. Arhiva AȘM, F.1, inv. 3, d. 1320, 15 file.
2. Arhiva USM, F. 1108, 191 file.
3. *Drăgănești* (p. 235-239). În: Sângerei. Oameni. Istorie. Spiritualitate. Coordonatori și redactori științifici acad. Gheorghe Duca și Ion Hadârcă. F.E.-P. „Tipogr. Centrală", Chișinău, 2012, 320 p. ISBN 978-9975-4307-5-3.

4. MANOLACHE, Constantin, XENOFONTOV Ion. *Instituționalizarea științei academice în RSS Moldovenească (1946–1960).* În: Akademos. Revistă de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă, nr. 1 (40), 2016, p. 16-22. ISSN (ISSN-L): 1857-0461.
5. XENOFONTOV, Ion Valer, *Cercetări zoologice: de la Baza Moldovenească la Academia de Științe a RSS Moldovenești (1946–1991).* În: Institutul de Zoologie. Istorie. Personalități. Cercetări (1946–1961–1991–2021) /Coord. și red. șt.: Laurenția Ungureanu, Chișinău, S.n., 2021, p. 32-102. ISBN 978-9975-157-83-4.
6. ПОДДУБНЫЙ, А.Г. *Псилиды юго-запада европейской части СССР.* 181 с. ISBN 5-376-00191-1. Available: https://prochtenie.org/fullcatalog/754 (Accessed: 17.02.2024).
7. ТИМУШ, Ася М., Ливия, КАЛЕСТРУ, Елена, БАБАН. В. *Биография и творчество советского ученого энтомолога – Верещагина Бориса Викторовича*. Revista „Probleme actuale ale istoriei ştiinţei". Partea III – Biografii ştiinţifice în context naţional şi internaţional. Secţia editorial-poligrafică a BŞC, Chişinău, 2017, nr. 1, p. 171-208. ISBN 978-9975-3183-0-3.
8. ПОДДУБНЫЙ, А.Г. *Ын лумя термителор*. Картя Молдовеняскэ, Кишинэу. 1983, 114 паж. ИБ 2424.